

DEMOKRATIJE NEJEDNAKOSTI

CRNA GORA: KO (NI)JE PREDSTAVLJEN U SKUPŠTINI?

Olivera Komar i Slaven Živković
jul 2025

Žene, kao i mlađe i starije generacije, i dalje su nedovoljno zastupljene u Skupštini Crne Gore, kojom dominiraju muškarci srednjih godina, čime se dodatno učvršćuju rodni i starosni disbalansi i ograničava pluralizam i međugeneracijska ravnopravnost.

Skupština je pretežno sastavljena od poslanika/ca sa univerzitetskim diplomama, čime se isključuje većina građana/ki bez visokog obrazovanja i dodatno učvršćuju strukturne nejednakosti u političkom učešću, pa razlika u obrazovanju postaje jedna od ključnih karakteristika njegovog sastava.

Članovi/ce Skupštine uglavnom dolaze iz bolje plaćenih, uslužnih profesija, što marginalizuje grupe sa nižim prihodima i slabi zastupanje njihovih interesa, ukazujući na profesionalnu i prihodovnu disproporciju Skupštine.

DEMOKRATIJE NEJEDNAKOSTI

CRNA GORA:
KO (NI)JE
PREDSTAVLJEN
U SKUPŠTINI?

Sadržaj

ZAŠTO JE VAŽNA PREDSTAVLJENOST U PARLAMENTU?	2
OPŠTI PREGLED – NOVI POČETAK?	3
DOMINACIJA SREDNJOVJEČNIH MUŠKARACA I ŽENE KOJE NEDOSTAJU	5
DIPLOMOKRATIJA	6
ELITISTIČKI PARLAMENT	8
ZAKLJUČAK	10
PREPORUKE	11
Bibliografija	12
Skraćenice	13

ZAŠTO JE VAŽNA PREDSTAVLJENOST U PARLAMENTU?

U teoriji, parlamenti u demokratijama obavljaju više ključnih funkcija. U njima se razgovara i debatuje, donose zakoni, vrši nadzor ili makar uspostavljaju mehanizmi kontrole izvršne vlasti, oni predstavljaju društvo. Iako se obim ovlaštenja parlamenta razlikuje u zavisnosti od konkretnog ustavnog uređenja, svaki parlament ima predstavničku funkciju. Međutim, kriterijumi po kojima se ta funkcija ostvaruje mogu varirati. Hana Pitkin razlikuje četiri dimenzije reprezentacije koje nam mogu pomoći da bolje razumijemo te kriterijume: formalističku reprezentaciju, koja se odnosi na ovlaštenje i odgovornost predstavnika; simboličku reprezentaciju, koja podrazumijeva emocionalnu i simboličku povezanost između predstavnika i predstavljenih; deskriptivnu reprezentaciju, zasnovanu na ideji da predstavnici treba da liče na one koje predstavljaju; i supstantivnu reprezentaciju, koja se fokusira na to da li predstavnici/ce zaista zastupaju i unaprijeđuju interese svojih birača (Pitkin, 1967).

Iako se u praksi najčešće ističe formalistička reprezentacija kao osnovni preduslov funkcionalne demokratije, ostale dimenzije ne bi trebalo zanemariti, jer omogućavaju punije ostvarivanje predstavničke funkcije. Među njima, deskriptivna reprezentacija, koja je snažno povezana sa supstantivnom reprezentacijom, ima poseban značaj i predstavlja fokus ovog istraživačkog osvrta.

Deskriptivna reprezentacija podrazumijeva da izabrani predstavnici/ce fizički ili demografski „podsjećaju“ na svoje birače. Ova ideja počiva na pretpostavci da će predstavnici koji dijele slične karakteristike sa biračima – poput pola, rase, etničke pripadnosti, socio-ekonomskog porijekla ili drugih identitetskih obilježja – vjerovatnije razumjeti i efektivnije zastupati njihove potrebe i interese. Deskriptivna reprezentacija podrazumijeva to da sastav zakonodavnih tijela treba da odražava demografsku strukturu populacije, odnosno da parlament predstavlja „mikrokosmos“ društva (Heywood, 2019). Razlog zašto ovo ima smisla leži u tome što predstavnici/ce koji/e dijele slično porijeklo ili iskustva sa svojim biračima mogu lakše uspostaviti komunikaciju i povezati se s njima na dubljem nivou. To zajedničko razumijevanje može dovesti do efikasnijeg zastupanja, jer su takvi predstavnici/ce vjerovatnije upoznati sa specifičnim potrebama i problemima koje njihovi birači imaju. Kada se građani/ke prepoznaju u sastavu vlasti, to može povećati legitimitet političkog sistema i povjerenje u njegove institucije. Postoji i pretpostavka da će predstavnici/ce koji „liče“ demografski imati i slične političke

stavove kao i oni/e koje predstavljaju, te da će se zalagati za politike koje direktno koriste njihovoj demografskoj grupi. Ipak, iako je ovo često slučaj, praksa pokazuje da pojedinačni predstavnici/ce mogu imati različita uvjerenja i prioritete od sebi sličnog biračkog tijela.

Deskriptivna reprezentacija ima i simboličku vrijednost. Ona šalje poruku da različite društvene grupe imaju svoje mjesto u vodenju politike, što može podstaći veću participaciju i angažman nepredstavljenih grupa.

Iako deskriptivna reprezentacija ne garantuje automatsko zastupanje interesa birača i može doprinijeti pojednostavljanju kompleksne prirode individualnih identiteta, njen izostanak može ukazivati na postojanje dublje systemske diskriminacije koje ograničava ravnopravan pristup političkom odlučivanju. Nedostatak predstavljenosti u parlamentu često reflektuje istorijske i kontinuirane strukturne barijere koje određene grupe otežano savladavaju. Te barijere mogu podrazumijevati diskriminatorne zakone, socio-ekonomske prepreke, ograničen pristup obrazovanju, kao i systemske pristrasnosti u samom političkom procesu – uključujući i izborne sisteme koji pojedine grupe stavljaju u nepovoljniji položaj. Ove prepreke onemogućavaju punu političku participaciju marginalizovanih zajednica. Sastav parlamenta često odražava i dominantne društvene norme i stavove. Ako su određene grupe dosljedno nedovoljno zastupljene, to može ukazivati na duboko ukorijenjene društvene predrasude i obrasce isključenja, koji se dalje prenose i učvršćuju kroz političku praksu. Nedovoljna zastupljenost ovih grupa dovodi do zanemarivanja njihovih potreba u procesu donošenja politika, čime se dodatno produbljuju postojeće društvene i ekonomske nejednakosti.

Povodom koncepta „politike prisutnosti,“ (Phillips, 1995), vođene su brojne debate o tome kojim grupama treba osigurati prisutnost u parlamentima kako bi se obezbijedila ravnopravnost u demokratskom predstavljanju i čulo njihovo mišljenje, a kojim ne. Pristalice deskriptivne reprezentacije slažu se sa tim da je teško postići potpuno demografsko preslikavanje društva u parlament, ali naglašavaju značaj strukture parlamenta kao osnove za izgradnju pravednijeg društva i efikasnijeg demokratskog sistema.

OPŠTI PREGLED – NOVI POČETAK?

Skupština Crne Gore ima jedan dom i 81 člana/icu. Ova analiza se bavi aktuelnim sastavom Skupštine Crne Gore,¹ koja je izabrana na izborima u junu 2023. godine.²

Prema Ustavu i izbornom zakonodavstvu Crne Gore,³ jedno lice ima pravo da glasa ili bude izabran/a za poslanika/cu ukoliko ispunjava četiri uslova: mora imati najmanje 18 godina, biti poslovno sposoban/a, imati crnogorsko državljanstvo

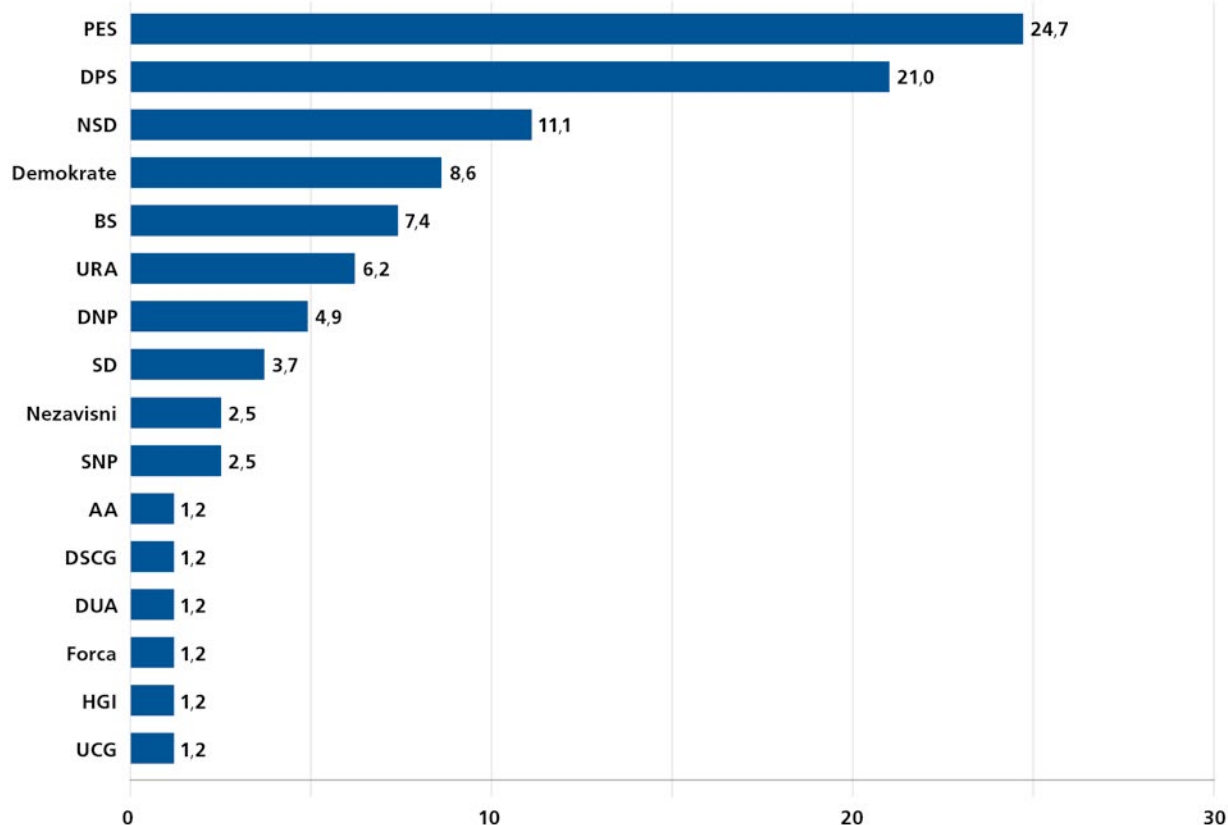
i prebivalište u zemlji najmanje dvije godine. Glasanje nije obavezno. Izborni sistem zasnovan je na metodu proporcionalne zastupljenosti sa zatvorenim listama (List PR), pri čemu cijela država čini jednu izbornu jedinicu. Liste su zatvorene, što znači da birači ne mogu mijenjati redoslijed kandidata prema sopstvenim preferencijama.

Mandati se raspoređuju korišćenjem modifikovane D'Hondtove metode, uz opšti izborni prag od 3% za učešće izbornih lista u raspodjeli mandata. Posebni pragovi važe za partije etničkih manjina: ukoliko nijedna manjinska partija ne pređe opšti cenzus, one koje osvoje najmanje 0,7% glasova (0,35% za hrvatske partije) grupišu se u jedinstvenu listu i mogu zajednički dobiti do tri mandata. Ovaj mehanizam je

- 1 U pitanju je 28. sastav Skupštine Crne Gore
- 2 Presjek – 15. april 2024. godine
- 3 Zakon o izboru odbornika i poslanika je dostupan na sljedećoj internet stranici: https://dik.co.me/images/DIK-media/legislativa/zakoni/Zakon_o_izboru_odbornika_i_poslanika.pdf

Slika 1

Sastav 28. Skupštine Crne Gore

dostupan izbornim listama koje predstavljaju etničke grupe koje čine između 1,5% i 15% stanovništva. Iako većina većih partija uključuje predstavnike etničkih manjina, romska i egipćanska zajednica - koje broje slično kao i hrvatska manjina - nijesu obuhvaćene prilikom definisanja praga od 0,35%, što je rezultiralo time da u Skupštini Crne Gore ne postoje partije koje specifično predstavljaju Rome ili Egipćane.

Trenutni saziv crnogorskog parlamenta je relativno „nov“, s obzirom na to da većina poslanika - 61,7% - nije imala mandat u prethodnom sazivu. Ovo se može objasniti velikom generacijskom promjenom koja je uslijedila nakon Parlamentarnih izbora 2020. godine, kada je Demokratska partija socijalista (DPS), koja je bila na vlasti više od trideset godina, izgubila izbore, a potpuno nova partija – Pokret Evropa sad (PES) osvojila najveći broj mandata. Podaci pokazuju da je većina poslanika (77,8%) prvi put ušla u parlament nakon ovih političkih promjena 2020. godine, što ukazuje na to da su te reforme donijele i suštinsku promjenu u sastavu parlamenta. Posmatrano po polu, poslanice u prosjeku imaju manje parlamentarnog iskustva. Samo 27,3% poslanica bilo je dio prethodnog saziva, u poređenju sa 42,4% poslanika. Ova razlika može takođe ukazivati na to da su žene u većoj mjeri podložne zamjenama u odnosu na svoje muške kolege.

Politički pejzaž u Crnoj Gori (prikazan na Slici 1) karakteriše izražena ideološka raznolikost i kompleksnost, prvenstveno oblikovana istorijskim i identitetskim podjelama vezanim za pitanje crnogorske državnosti. Zbog dominacije ovog pitanja u odnosu na ostale teme, tradicionalne klasifikacije političkih partija je često teško primijeniti. Dominantna politička podjela u Crnoj Gori zasniva se na pitanjima crnogorske državnosti i nacionalnog identiteta, što stvara ambijent u kojem političke partije često ispoljavaju ideološku nedosljednost. Na ekonomskom planu, većina crnogorskih partija naginje ka lijevom ili centalno-lijevom dijelu spektra, sa naglašenim fokusom na socijalna davanja i državnu podršku. Trenutno najveća partija u Crnoj Gori, Pokret Evropa sad, može se smatrati ekonomski populističkom partijom. Njena inicijalna ekonomska strategija se oslanjala na korišćenje sredstava iz fondova penzijskog i zdravstvenog osiguranja za povećanje neto plata, što ukazuje na orijentisanost ka direktnim finansijskim benefitima za birače. Demokratska partija socijalista, kao nasljednica bivše Komunističke partije, formalno se svrstava u lijevi centar, iako je tokom vršenja vlasti snažno zagovarala privatizaciju i privlačenje stranih investicija. Socijaldemokrate (SD) i Socijaldemokratska partija (SDP) definišu se kao socijaldemokratske partije, dok su Demokrate i Socijalistička narodna partija (SNP) bliže desno orijentisanim konzervativnim vrijednostima, s akcentom na tradicionalne vrijednosti i nacionalne interese. Na političkoj sceni prisutne su i brojne etničke partije koje zastupaju interese različitih manje brojnih zajednica u Crnoj Gori, kao što su Albanska alternativa (AA), Demokratski savez u Crnoj Gori (DSCG), Demokratska unija Albanaca (DUA), FORCA i Hrvatska građanska inicijativa (HGI). URA je deklarirana kao zelena partija. Nova srpska demokratija (NSD) i Demokratska narodna partija (DNP) takođe se mogu smatrati etničkim partijama, ali pripadaju radikalnoj desnici.

Značajan dio sastava crnogorskog parlamenta čine pripadnici političke klase, pri čemu 48,1% poslanika predstavljaju karijerni političari, dok je dodatnih 14,8% prethodno obavljalo političke funkcije. Ovi podaci ukazuju na obrazac političke reprodukcije, u kojem dolazi do kontinuiteta i cirkulacije unutar uskog kruga političkih aktera. Takva dinamika može rezultirati očuvanjem postojećih struktura moći i institucionalnih praksi, istovremeno ograničavajući mogućnosti za inkluziju novih i različitih društvenih perspektiva u zakonodavni proces.

DOMINACIJA SREDNJOVJEČNIH MUŠKARACA I ŽENE KOJE NEDOSTAJU

Ova analiza ispituje starosnu strukturu trenutnog saziva crnogorskog parlamenta, upoređujući je sa podacima iz Popisa stanovništva iz 2011. godine.⁴ godine. Rezultati ukazuju na izrazitu dominaciju poslanika srednje životne dobi, dok su mlade osobe – i muškarci i žene mlađi od 30 godina – nedovoljno zastupljene. Da bi starosna struktura parlamenta bila u skladu sa demografskom strukturom stanovništva, bilo bi neophodno uključivanje dodatnih devet muškaraca i sedam žena u toj starosnoj grupi.

Sličan obrazac podzastupljenosti uočen je i među starijim osobama. Potpuna reprezentacija ove starosne kategorije zahtijevala bi prisustvo još četrnaest starijih poslanika, i to pet muškaraca i devet žena. Posebno je izražen deficit žena u starosnom rasponu od 45 do 59 godina, pri čemu bi za postizanje proporcionalne zastupljenosti bilo potrebno uključiti dodatnih devet žena iz ove grupe. Ovi nalazi ukazuju na značajne rodne i generacijske disbalanse u sastavu zakonodavnog tijela, što ima implikacije po pitanju legitimnosti i inkluzivnosti predstavničkog sistema.

Rodne kvote su prvi put uvedene 2011. godine, ali su u početku bile neefikasne jer nijesu propisivale konkretne pozicije za kandidatkinje na izbornim listama. Ranije je bilo propisano da svaka izborna lista mora sadržati najmanje 30% kandidata iz svakog pola. Dodatno, radi osiguranja poštovanja ove obaveze, najmanje jedan od svaka četiri kandidata na listi morao je biti iz manje zastupljenog pola. Ovo pravilo bilo je uslov da izborna komisija proglaši listu važećom. Konačno, osoba iz manje zastupljenog pola mogla je biti zamijenjena samo osobom istog pola u slučaju da podnese ostavku ili izgubi mandat na drugi način. U julu 2025. godine, Zakon o izboru odbornika i poslanika je izmijenjen tako da je rodna kvota povećana na najmanje 40% kandidata, uz obavezu da najmanje jedan od svaka tri uzastopna kandidata na izbornoj listi bude iz manje zastupljenog pola.

Na osnovu posljednjih dostupnih podataka iz popisa stanovništva, u crnogorskom parlamentu bi idealno trebalo da bude 41 žena. Trenutno ih ima svega 22, što znači da nedostaje 19 žena kako bi parlament bio u potpunosti reprezentativan.

⁴ Iako je novi Popis okončan u 2023. godini, podaci u trenutku pisanja analize nisu bili dostupni.

Tabela 1

Starosna struktura parlamenta u poređenju sa idealnom strukturom izračunatom na osnovu podataka popisa stanovništva

Godine	28. sastav Skupštine Crne Gore			Idealna predstavljenoš [*]			Podzastupljenost (-) Prezastupljenost (+)		
	Mandati	M	Ž	Idealna distribucija	Idealni udio M	Idealni udio Ž	Ukupno	M	Ž
Mlađi od 30	2	0	2	18	9	9	-16	-9	-7
30–44	47	33	14	22	11	11	+25	+22	+3
45–59	27	23	4	22	11	11	+5	+12	-7
60+	5	3	2	19	8	11	-14	-5	-9

^{*} Obračunata na distribuciji godina u odnosu na Popis iz 2011. godine (<https://www.monstat.org/cg/page.php?id=534&pageid=322>)

Tabela 2

Žene u Skupštini Crne Gore

Ukupan broj poslanika/ca	81
Broj žena	22
% žena	27,2%

DIPLOMOKRATIJA

Svaki poslanik/ca u crnogorskom parlamentu posjeduje univerzitetsku diplomu, pri čemu većina ima završene osnovne akademske studije, a 16% njih je steklo zvanje mastera/magistra. Svaki deseti poslanik/ca ima zvanje doktora nauka. Zanimljivo je da, iako žene u prosjeku imaju viši nivo obrazovanja, postoji izražena rodna razlika kada je riječ o sticanju najviših akademskih zvanja – veći broj muškaraca posjeduje titulu doktora nauka.

Upoređivanje sa podacima o stanovništvu pokazuje da su ljudi sa nižim obrazovanjem značajno zapostavljeni u parlamentu. Tačnije, čak 88,02% odraslih građana/ki Crne Gore koji nemaju univerzitetsku diplomu nijesu uopšte zastupljeni u parlamentu. Ova velika razlika pokazuje da veliki dio stanovništva nema svoje predstavnike u zakonodavnoj vlasti. Zato je važno raditi na politikama koje će omogućiti da u

parlamentu budu zastupljeni ljudi sa različitim nivoima obrazovanja, kako bi svi građani/ke bili ravnopravno uključeni u donošenje odluka.

Postoji više mogućih razloga zbog kojih su osobe bez univerzitetske diplome nedovoljno zastupljene u crnogorskom parlamentu. Prije svega, u crnogorskom društvu prisutna je izražena društvena stigma prema osobama koje nemaju visoko obrazovanje, posebno kada je riječ o pozicijama koje se percipiraju kao „intelektualne“. Ova predrasuda se često manifestuje kroz javno ismijavanje i omalovažavanje pojedinaca bez fakultetske diplome koji se nadu na istaknutim političkim funkcijama. Takvi stavovi društva djeluju destimulirajuće, obeshrabrujući osobe bez visokog obrazovanja da se politički angažuju, iz straha od negativne javne percepcije i diskreditacije.

Slika 2

Obrazovna struktura Skupštine Crne Gore

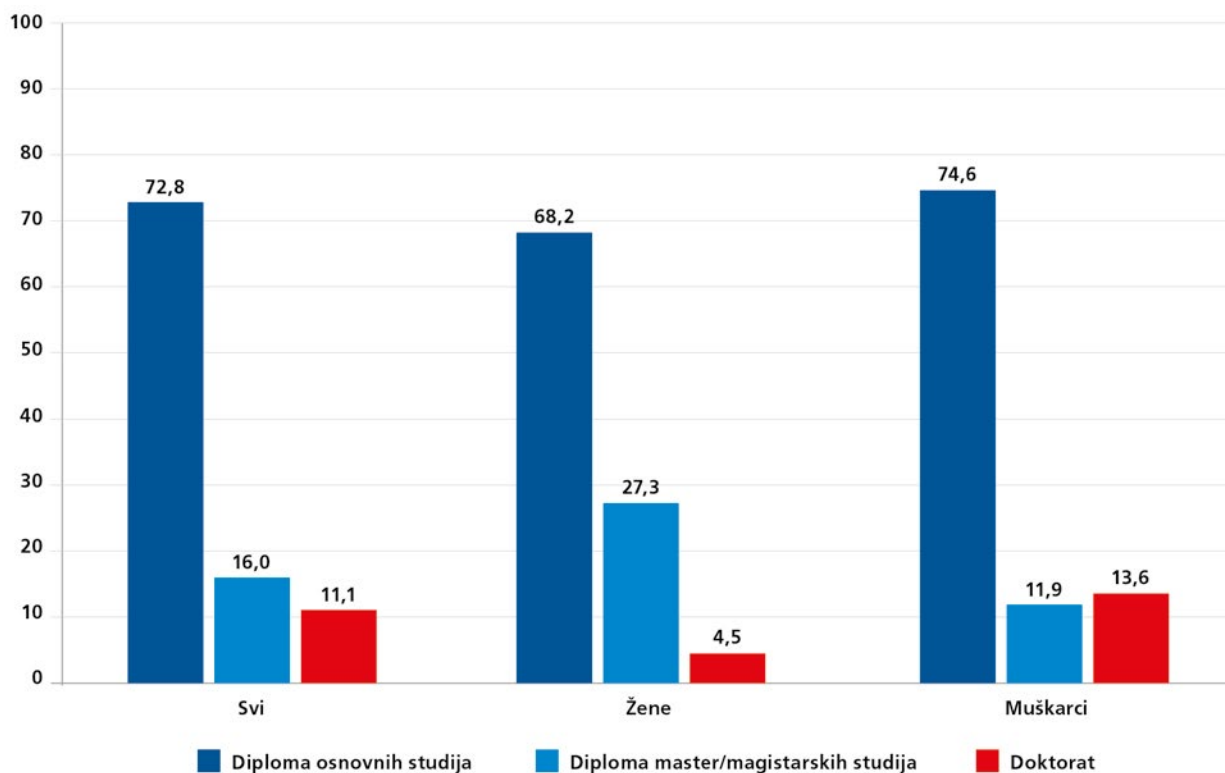

Tabela 3

Obrazovna struktura parlamenta Crnogora – poređenje s podacima o populaciji

ISCED klasifikacija	0	1	2	3	4	5	6	7	8
Struktura stanovništva	8	14	0	44	0	5	9	1	0
Muški pol	2	6	0	24	0	3	4	0	0
Ženski pol	6	8	0	20	0	2	5	1	0
Struktura parlamenta	0	0	0	0	0	0	59	13	9
Muški pol	0	0	0	0	0	0	44	7	8
Ženski pol	0	0	0	0	0	0	15	6	1
Razlika	-8	-14	0	-44	0	-5	+50	+12	+9
Muški pol	-2	-6	0	-24	0	-3	+40	+7	+8
Ženski pol	-6	-8	0	-20	0	-2	+10	+5	+1

Dodatno, prisutna je i sumnja u autentičnost stečenih obrazovnih kvalifikacija, naročito kada su diplome dobijene u kasnijim fazama života i u kratkom vremenskom roku. Brojni su slučajevi u kojima se pretpostavlja da su određene diplome „kupljene,“ a takve optužbe su nerijetko usmjerene prema visokopozicioniranim političarima/kama, uključujući i poslanike/ce. Takve optužbe se često adresiraju na način istaknutih političara/ki, uključujući i poslanike/ce, za koje se sumnja da su „kupili“ svoje diplome, najvjerovatnije zbog društvenog pritiska da izgledaju obrazovano i kvalifikovano za funkcije koje obavljaju.

Preferencije političkih partija takođe mogu igrati značajnu ulogu u oblikovanju obrazovne strukture parlamenta. Stranke često daju prednost kandidatima sa visokoškolskim kvalifikacijama, jer se takvi kandidati percipiraju kao „reprezentativniji“ i vjerodostojniji na izbornim listama. Istovremeno, osobe sa visokom stručnom spremom mogu biti sklonije političkom angažmanu, u potrazi za stabilnim zaposlenjem koje članstvo u političkoj partiji i pristup javnom sektoru može obezbijediti.

Nadalje, izborni sistem Crne Gore, zasnovan na proporcionalnoj zastupljenosti sa zatvorenim partijskim listama i jedinstvenom izbornom jedinicom na nacionalnom nivou, potencijalno favorizuje kandidate sa višim nivoom obrazovanja.

Svođenje političke reprezentacije na uzak spektar obrazovnih kvalifikacija zanemaruje raznolikost životnih iskustava, perspektiva i stručnosti koje pojedinci sa različitim obrazovnim profilima mogu unijeti u procese odlučivanja. Ovakva praksa isključuje većinu stanovništva bez univerzitetske diplome iz smislenog političkog učešća, čime se produbljuju postojeće društvene nejednakosti i ograničava efektivnost parlamentarne deliberacije. Priorizacijom formalnog obrazovanja u odnosu na druge oblike znanja i iskustva, politički sistem

podstiče elitizam i marginalizuje glasove koji mogu doprinijeti rješavanju složenih društvenih izazova.

Inkluzivna politička reprezentacija zahtijeva priznavanje višedimenzionalne prirode ekspertize i posvećenost uključivanju raznovrsnih glasova u javni prostor. Ovaj fenomen, poznat kao „diplomokratija“ (diploma-democracy), već je dokumentovan u literaturi (Best, 2007; Bovens & Wille, 2017), što dodatno potvrđuje njegov uticaj na strukturu i funkcionisanje savremenih demokratskih sistema.

ELITISTIČKI PARLAMENT

U sastavu crnogorskog parlamenta primjetan je izražen disbalans kada je riječ o zanimanjima i prihodima poslanika. Čak 78,3% poslanika dolazi iz viših prihodnih slojeva, uglavnom iz zanimanja koja su vezana za uslužni sektor, poput administrativnih ili stručnih poslova u kojima je važna komunikacija s ljudima.

Prema Oeschovoj klasifikaciji zanimanja, koja dijeli radnu populaciju na 16 društvenih grupa, u parlamentu dominiraju osobe koje su ranije radile u kancelarijskim, upravljačkim ili profesionalnim zanimanjima.

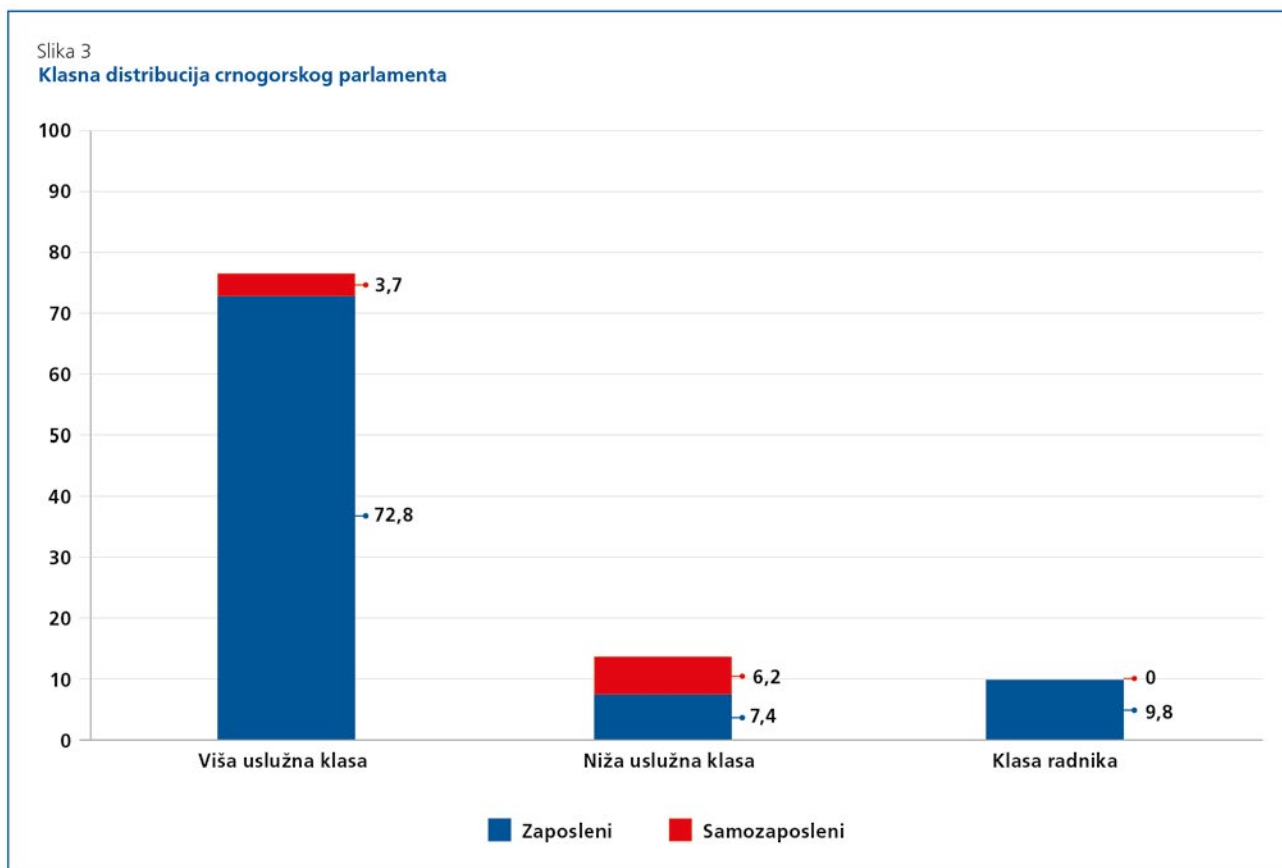
Samo 9,9% poslanika ima iskustvo samozapošljavanja, među kojima je šest muškaraca i dvije žene. Oni su se uglavnom bavili računovodstvom, advokaturom ili su bili vlasnici malih preduzeća.

Literatura se u velikoj mjeri bavi posljedicama nedovoljne zastupljenosti slojeva stanovništva koji imaju niže prihode, ukazujući na njihovu umanjenu sposobnost da utiču na kreiranje javnih politika i zastupanje sopstvenih interesa. Međutim, u crnogorskom kontekstu, gdje tradicionalna podjela na ekonomsku ljevicu i desnicu nije jasno izražena, ovaj fenomen

Tabela 4

Klasna shema sa 16 profesionalnih klasa prema Oeschevoj tipologiji (Oesch, 2006)

	Zaposleni			Samozaposleni	
	Administrativna radna logika	Interpersonalna radna logika	Tehnička radna logika	Nezavisna radna logika	
Viša uslužna klasa	9 Visokorangirani rukovodioci računovode, visoki službenici ministarstava, stručnjaci za oglašavanje 45,7%	13 Sociokulturni stručnjaci profesori srednjih škola, ljekari, univerzitetski profesori 25,9%	5 Tehnički stručnjaci inženjeri, IT stručnjaci 1,2%	2 Samostalne profesije advokati, doktori u privatnoj praksi, nezavisni konsultanti 3,7%	1 Veliki poslodavci menadžeri, vlasnici preduzeća, poljoprivrednici –
Niža uslužna klasa	10 Nižerangirani rukovodioci stručno administrativno osoblje, stručna komercijalna zanimanja 3,7%	14 Sociokulturna zanimanja socijalni radnici, učitelji u osnovnim školama 3,7%	6 Poluzanatska zanimanja kvalifikovani radnici u inženjerskim profesijama, medicinski tehničari –	3 Vlasnici malih preduzeća sa zaposlenima 6,2%	
Klasa radnika	11 Kvalifikovani administrativni radnici stručne sekretarice, službenici u magacinima 7,4%	15 Kvalifikovani pružaoci usluga prodavci, vaspitači u predškolskim ustanovama, medicinske sestre – tehničari 1,2%	7 Kvalifikovani zanatlije električari, građevinski električari –	4 Vlasnici malih preduzeća bez zaposlenih –	
	12 Administrativni radnici rutinskih poslova operateri u call centrima 1,2%	16 Pružaoци usluga rutinskih poslova barmeni, čistači, radnici u sektoru obezbjeđenja –	8 Kvalifikovani radnici rutinskih zanimanja rukovaoci mašinama, radnici u transportu/ teretnom prevozu –		

poprima dvostruki karakter. S jedne strane, može biti rezultat upravo odsustva takve ideološke podjele, dok s druge strane, može djelovati i kao njen uzrok – jer ono što nije prisutno u političkom prostoru teško da može biti i adekvatno zastupljeno.

ZAKLJUČAK

Trenutni sastav Skupštine Crne Gore ukazuje na izraženu neravnotežu u pogledu demografskih, obrazovnih i karakteristika poslanika/ca po pitanju zanimanja, što otvara ozbiljna pitanja u vezi sa reprezentativnošću ovog zakonodavnog tijela.

Rodna struktura parlamenta ostaje neravnomjerna, pri čemu su žene i dalje značajno nedovoljno zastupljene. Iako su još 2011. godine uvedene rodne kvote s ciljem unapređenja rodne ravnoteže, trenutni parlament ne uspijeva da dostigne stvarnu rodnu paritetnost. Nedovoljna zastupljenost žena ne samo da perpetuira rodne nejednakosti u političkom učešću, već i sužava spektar perspektiva i iskustava koja se unose u parlamentarne rasprave i procese odlučivanja.

Starosna struktura parlamenta takođe pokazuje izrazitu neuravnoteženost, naročito kada je riječ o slaboj zastupljenosti najmlađih i najstarijih društvenih grupa. Poslanici srednje životne dobi (30–60 godina) dominantno čine parlamentarni sastav, dok su mladi i stariji/e građani/ke značajno podzastupljeni. Ova disproporcija narušava međugeneracijsku pravednost u političkoj reprezentaciji i umanjuje kapacitet parlamenta da adekvatno odgovori na potrebe i interese različitih starosnih grupa u društvu.

Društveno-obrazovna struktura ukazuje na dominantno prisustvo osoba sa završenim visokim obrazovanjem, što potvrđuje izraženu orijentaciju prema akademskim kvalifikacijama. Međutim, ovakav obrazovni profil poslanika/ca proizvodi značajan reprezentativni jaz u odnosu na većinu stanovništva koje nema univerzitetsku diplomu – što iznosi čak 88,02% populacije Crne Gore. Time se stvara forma tzv. „diplomokratije“, u kojoj univerzitetski obrazovana elita ima nesrazmjerno veliki uticaj na donošenje odluka. Radi poređenja, u istom periodu, udio osoba bez univerzitetske diplome u parlamentima iznosio je 8,3% u Španiji (2019), 5,9% u Poljskoj (2019), 20,3% u Njemačkoj (2021) i 11,9% u Hrvatskoj (2020).

Dodatno, struktura parlamenta u odnosu na zanimanje pokazuje izraženu prezastupljenost osoba iz visoko plaćenih zanimanja u sektoru usluga, što dodatno marginalizuje osobe nižih prihoda i one koji se bave zanatima. Njihova ograničena prisutnost u zakonodavnom tijelu smanjuje mogućnost artikulacije i zastupanja njihovih interesa, što je dodatno potvrđeno malim brojem poslanika/ca sa prethodnim iskustvom samozapošljavanja.

Iako crnogorski parlament u pojedinim aspektima odražava šire evropske trendove - poput visoke zastupljenosti visokoobrazovanih predstavnika - on ujedno pokazuje i specifične izazove. Izostanak jasne podjele na ekonomsku ljevicu i desnicu dodatno komplikuje dinamiku političke reprezentacije. Ta se praznina istovremeno može tumačiti kao posljedica homogenizacije političke ponude, ali i kao uzrok nepostojanja alternative unutar dominantno sličnog profila političkih aktera.

PREPORUKE

Za postizanje reprezentativnijeg parlamenta, potrebno je razmotriti sljedeće:

S obzirom na to da je obavezna zastupljenost žena na izbornim listama sada povećana na 40%, prioritet bi trebalo usmjeriti na obezbjeđivanje pune primjene ovog propisa, bez izuzetaka, i na nacionalnom i na lokalnom nivou. Time bi se rodna ravnopravnost učinila ne samo ciljem, već obavezujućim standardom koji direktno doprinosi ostvarivanju nacionalnih ciljeva održivog razvoja.

Pored toga, ključno je baviti se rodnom diskriminacijom i govorom mržnje usmjerenim protiv žena u politici. To se može postići uvođenjem strožih kazni i mehanizama za njihovu primjenu, čime bi se stvorilo inkluzivnije političko okruženje u kome su svi poštovani. Preduzimanjem odlučnih mjera možemo podstaći veće učešće žena u politici, bez straha od diskriminacije ili nasilja. Takođe, potrebno je ojačati mehanizme nadzora nad korišćenjem budžetskih sredstava namijenjenih podršci većem učešću žena u politici. Efikasno i transparentno korišćenje tih sredstava je ključno za postizanje planiranih rezultata. Važno je i podržati inicijative i kampanje koje promovišu zastupljenost mladih i starijih osoba u parlamentu, kroz finansiranje programa informisanja, mentorstva i javnog zagovaranja koji ističu značaj međugeneracijskog dijaloga i saradnje u procesima donošenja odluka. Programi osnaživanja predstavljaju još jednu važnu komponentu. Implementacija sveobuhvatnih obrazovnih i osnažujućih inicijativa može pomoći osobama različitih socijalnih i obrazovnih profila da steknu potrebna znanja, vještine i resurse za aktivno učešće u političkom životu. Promocija građanskog obrazovanja, liderstva i mentorskih programa može ojačati kapacitete marginalizovanih grupa i unaprijediti njihovo političko učešće.

Na kraju, izmjene izbornog zakonodavstva u cilju uvođenja sniženog izbornog praga za pripadnike/ce romske i egipćanske zajednice su prioritet od suštinske važnosti. Takva izmjena bi omogućila njihovo ravnopravno političko učešće i zastupljenost, čime bi se adresirale istorijske isključenosti i doprinijelo izgradnji inkluzivnijeg parlamentarnog sistema.

Sprovedenjem ovih mjera, moguće je napraviti značajan korak ka parlamentu koji je reprezentativniji, pravedniji i osjetljiviji na potrebe cijelog društva.

BIBLIOGRAFIJA

Best, H. (2007). New Challenges, New Elites? Changes in the Recruitment and Career Patterns of European Representative Elites. *Comparative Sociology*, 85-113.

Bovens, M. A., & Wille, A. (2017). *Diploma Democracy: The Rise of Political Meritocracy*. Oxford: Oxford University Press.

Heywood, A. (2019). *Politics*. London : Bloomsbury Academics.

Oesch, D. (2006). *Redrawing the Class Map: Stratification and institutions in Britain, Germany, Sweden and Switzerland*. Houndmills / Basingstoke / Hampshire / New York: Palgrave Macmillan.

Phillips, A. (1995). *The Politics of Presence: The Political Representation of Gender, Ethnicity and Race*. Oxford: Oxford University Press.

Pitkin, H. F. (1967). *The Concept of Representation*. Berkeley: University of California Press.

SKRAĆENICE

AA	Albanska alternativa
BS	Bošnjačka stranka
Demokrate	Demokratska Crna Gora
DNP	Demokratska narodna partija
DPS	Demokratska partija socijalista
DSCG	Demokratski savez u Crnoj Gori
DUA	Demokratska unija Albanaca
HGI	Hrvatska građanska inicijativa
SD	Nova srpska demokratija
PES	Pokret Evropa sad
SD	Socijaldemokrate
SNP	Socijalistička narodna partija
UCG	Ujedinjena Crna Gora
URA	Ujedinjena reformska akcija

O AUTORIMA

Prof. Dr. Olivera Komar je redovna profesorka političkog ponašanja na Fakultetu političkih nauka Univerziteta Crne Gore. Nacionalna je koordinatorka Istraživanja izbora u Crnoj Gori (MNES) i glavna istraživačica za Crnu Goru u okviru Komparativnog istraživanja izbornih sistema (CSES). Takođe je koordinisala Evropsko društveno istraživanje (ESS) i Istraživanje evropskih vrijednosti (EVS) u Crnoj Gori, te je članica upravnog odbora Konzorcijuma nacionalnih izbornih studija (CNES, 2022–2025). Njena istraživanja objavljena su u vodećim časopisima kao što su *Nationalities Papers*, *Politics*, *Problems of Post-Communism* i *East European Politics and Societies*.

Dr. Slaven Živković je doktor političkih nauka Univerziteta Johannes Gutenberg u Majncu, specijalizovan za komparativno političko ponašanje. Izvršni je direktor agencije DeFacto Consultancy i bivši član Sekretarijata Komparativnog istraživanja izbornih sistema (CSES). Član je istraživačkog tima Istraživanja izbora u Crnoj Gori (MNES). Njegova istraživanja o ekonomskim osnovama glasanja i izbornog odlučivanja objavljena su u časopisima kao što su *Party Politics*, *Comparative European Politics*, *East European Politics and Societies* i *Journal of Contemporary European Studies*, kao i u izdanjima izdavačkih kuća Routledge i Springer.

IMPRESUM

Izdavač:
FES Regionalna kancelarija za međunarodnu saradnju
Demokratija budućnosti
Reichsratsstr. 13/5
A-1010 Beč

Odgovorna za sadržaj:
Johanna Lutz | Direktorica, Demokratija budućnosti
Telefon: +43 1 890 3811 301
X: @FES_Democracy
democracy.fes.de

Kontakt / Narudžbe: democracy.vienna@fes.de

Dizajn: pertext, Berlin | www.pertext.de

Stavovi izneseni u ovoj publikaciji ne odražavaju nužno mišljenja Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) niti organizacije u kojoj autor radi. Komercijalna upotreba medijskog materijala objavljenog od strane FES-a nije dozvoljena bez prethodne pismene saglasnosti FES-a. Publikacije FES-a ne smiju se koristiti u svrhe političke kampanje.

ISBN 978-3-98628-729-0

© 2025

O PROJEKTU „NEJEDNAKE DEMOKRATIJE“

Nejednake demokratije je projekat koji sprovodi FES Democracy of the Future. Glavni cilj projekta je da promoviše uporedno razumijevanje razloga zbog kojih nejednakost u glasanju, političkoj reprezentaciji i drugim demokratskim procesima šteti našim demokratijama.

U seriji „**Ko (nema) mjesto u parlamentu?**“ analiziramo društvenu zastupljenost evropskih parlamenata.

U seriji „**Ko (ne) glasa?**“ istražujemo nivoe izlaznosti na izbore prema parametrima pola, starosti, društvene klase i obrazovanja u evropskim demokratijama.

Obje serije sadrže komparativne studije i pojedinačne nacionalne izvještaje. Komparativne studije prikazuju opšte trendove, dok nacionalni izvještaji nude analize specifične za svaku zemlju, sa ciljem da se razviju i razmotre političke preporuke za donosiocje odluka.

Više informacija dostupno je na:

<https://democracy.fes.de/topics/inequality-democracy>

CRNA GORA: KO (NI)JE PREDSTAVLJEN U SKUPŠTINI?

Žene, kao i mlade i starije generacije, i dalje su nedovoljno zastupljene u Skupštini Crne Gore, kojom dominiraju muškarci srednjih godina, čime se dodatno učvršćuju rodni i starosni disbalansi i ograničava pluralizam i međugeneracijska ravnopravnost.

Skupština je pretežno sastavljena od poslanika/ca sa univerzitetskim diplomama, čime se isključuje većina građana/ki bez visokog obrazovanja i dodatno učvršćuju strukturne nejednakosti u političkom učešću, pa razlika u obrazovanju postaje jedna od ključnih karakteristika njegovog sastava.

Članovi/ce Skupštine uglavnom dolaze iz bolje plaćenih, uslužnih profesija, što marginalizuje grupe sa nižim prihodima i slabi zastupanje njihovih interesa, ukazujući na profesionalnu i prihodovnu disproporciju Skupštine.

